

הנ"ל שלא נברר מחיים חלסי נבות מחלס תכתן, וחזרוק, ולא מה לזריקה מה להקטרת כי מחיים לא הוברר והכל ביחד ולא נשלמה הקדושה טרם אשר יבורר כל חלק, ומפאת זה חקרתי לומר כי אולי גם במנחה הנקמצת גם טרם הקמיצה שלא הוברר חלק גבוה מהשיריים אין דיתוי, ואולי והו טעם הרשב"א מנחות מ"ו שיש פדי' קודם הקמיצה, כי רק אחרי הקמיצה נתקדשו גם האמץ גם השיריים, אף שהקשו רבים על הרשב"א, וא"כ מה שאין דיתוי מחיים מפני חוסר הקדושה וחלא ידוע שגם דיתוי מעיקרא אין דיתוי מטעם שלא חלה הקדושה עדיין שיורחה, וכשעבר הדינאי נפשמה הקדושה אז, ולכן אם החל חפסול מחיים שאין דיתוי מטעם חוסר הקדושה, אז כשמלק מיד חלא לא נתקדש עדיין כי קדמו הדיתוי ובקדושה החדשה הבאה אחרי המליקה כדיתוי מעיקרא ואין דיתוי, ובזה יש לתרץ כן רש"י מעילה ח'. ריש פ"ב התמוהין וכו' יש ליישב קצת, גם תירצתי ירושלמי יומא פ"ד ח"א ואכמ"ל.

סימן כד

נאום הלכה בריני מתנות עניים

שאמר הרב הגאון הגדול הרב ר' משה סאלאווייטשיק שליט"א **כשם בנו** הגאון העילוי הנפלא **הרב ר' יוסף דוב הלוי שליט"א**.

בעת נעילת ועידת אנודת הרבנים.

תוספתא פאה, הביאה הר"ש פ' א' דפאה וזה לשונו, ויש ברייתא בתוספתא שאין אדם יכול לישבה, והכי תניא גר עמת ובבזו ישראל את נכסיו, המחזיק במחובר לקרקע חייב בכל, בתלוש מן הקרקע פטור מן הכל, החזיק בקמה פטור מן הלקט שכחה ופאה וחייב במעשרות עכ"ל, והא דתחזיק במחובר לקרקע חייב בכל, וליכא פטורא דהפסק, עיין שם בר"ש דמפרש בתרי גוונא, או דאיידי דתחזיק גם בקרקע, וליכא דוכה גם בקרקע ליכא פטורא דהפסק, (ובאמת הדין צ"ע) או דקאי בהחזיק קודם הבאת שליש, דחיינו עונת

המעשרות, וקודם עונת המעשרות לא חל פטורא דהפסק, אלא דחקשה על הא דמבואר שם, דאם החזיק בקמה פטור מלקט שכחה ופאה וחייב במעשרות, מהא דמבואר במסכת ב"ק דף כ"ח המפקיר כרמו וחשכים בבקר ובצרו חייב בלקט שכחה ופאה ופטור מן המעשרות, וע"כ שינה הר"ש הגירסא בתוספתא להיפך, החזיק בקמה חייב בלקט שכחה ופאה ופטור מן המעשרות, והוא אותו הדין של הברייתא המובאה במס' ב"ק המפקיר כרמו וחשכים בבקר ובצרו וכו', והחזיק בתלוש, כיון דהיתה בשעת סצירה הפסק פטור גם מלקט שכחה ופאה, דבשעת חובתה היתה פטורה, וכן הגיה גם הגר"א מוילנא בתוספתא, אכן עיין ברמב"ם פ"ה מה' מתנות עניים ה' כ"ז שכתב וז"ל, המפקיר כרמו וחשכים בבקר וזכה בו לעצמו ובצרו, חייב בפריט ובעוללות ובשכחה ובפאה, וכו' אבל אם זכה מן ההפסק בשדה של אחרים הרי זה פטור, הרי דשיטת הרמב"ם דכל הך דינא של המפקיר כרמו וחשכים בבקר ובצרו דחייב במתנות עניים, היא רק היכא שהבעלים בעצמם זכו, אבל אם זכו אחרים פטור ממתנות עניים, וא"כ התוספתא דאיידי בגר שמת ואחרים זכו בנכסיו, גם מלקט שכחה ופאה צריך להיות פטור, ולשיטת הרמב"ם אינם מובנים דברי התוספתא לשתי הגירסאות, מהו הנ"מ בהחזיק בקמה בין מתנות עניים לתרו"מ, וצ"ע.

ונ"ל, דהנה עיין ברמב"ם פ' ה' מה' מתנות עניים ה' ז' שכתב וז"ל: הקוצר כל שרהו קודם שתונמר ועדיין לא הביאה שליש הרי זו פטורה, ואם הגיעה לשליש חייבת, וכן בפירות האילן אם נגמרו שליש גמירתן חייבין עכ"ל, אשר דמבואר ברמב"ם דחייב פאה תלוי בהבאת שליש דהיינו עונת המעשרות, אלא דצ"ע דברמב"ם פ' ב' מה' מעשר מבואר דרק תבואה וזיתים עונת המעשרות שלהם תלוי בהבאת שליש, אבל שאר פירות האילן יש להם שיעורים אחרים, כל פרי שיעור אחר, וכן מבואר ים במשנה מעשרות, ואינו תלוי כלל בהבאת שליש וא"כ מ"ש דלענין פאה פסק דכל פירות האילן תלוי בהבאת שליש, (ואף דבתוספות ר"ח דף י"ב מבואר דכל חני שיעורי הוא הבאת שליש

שלהם, אכן מלשון הרמב"ם פ"ב ממעשר ה"ה לא משמע כן, וכמעט מפורש להיפך שכתב וז"ל הזיתים משיעשו שמן אחד מתשעה ממה שהן ראויים לעשות כשיגמרו וזהו שליש שלהן עכ"ל, ומשמע דרס בזיתים הוי פ"ד שיעורא שיעור הבאת שליש, אבל לא בשאר פירות האילן, ועונת המעשרות של שאר פירות האילן אינו תלוי כלל בהבאת שליש).

אכן נראה פשוט דכל הך שיעורא של עונת המעשרות, לא שייך למתנות עניים, דהרי שיעורא של עונת המעשרות, הוא שיעורא אחרינא דאינו תלוי בשם פרי של כל התורה, ושיעורא דפרי בכל התורה תלוי בבוסר וסמדר, דסמדר עוד הוא בכלל עץ, ובוסר כבר הוא בכלל פרי, וכדחזינו לענין ערלה ורבעי ואיסור נזיר ביוצא מן הגפן, דסמדר מותר ובוסר אסור, כמבואר במשנה פ' א' דערלה ופסקן גם הרמב"ם וז"ל הרמב"ם בפ' ה' מה' נזירות ה' ב' אבל העלין והלולבין ומי גפנים והסמדר הרי אלו מותרין לנזיר שאינן לא פרי ולא פסולת פרי אלא מן העץ הן נחשבין עכ"ל, הרי מפורש דשיעורא של פרי ועץ, הוא בוסר וסמדר, ורס לענין תרומות ומעשרות הוא נזיה"כ בפ"ע של תבואת זרעך ופרי העץ, דיש להם שיעורי אחרינא דהיינו עונת המעשרות, וגם בבוסר לא חל קריאת שם של תרו"מ אף דכבר הוא פרי ולא עץ, פ"מ מחלות שם תרומות ומעשרות עוד הם מופקעים ופטורים, כמבואר כל זה ברמב"ם פ' ב' מה' מעשר ה' ג' וז"ל, פירות שאינן ראויים לאכילה מקטנן כגון הבוסר וכיוצא בו, אינן חייבין במעשר עד שיעדלו ויעשו אוכל, שנאמר מזרע הארץ מפרי העץ עד שיהי' פרי, וכן התרומה והקטניות שנאמר את כל תבואת זרעך עד שתעשה תבואה, וזו היא עונת המעשרות, עכ"ל. וא"כ הגזיה"כ אינו שייך רק לתרו"מ, אבל לענין מתנות עניים, תלוי בשם פרי ועץ של כל התורה, דהיינו בשיעורא דבוסר וסמדר, ועד לדברינו מהא דמבואר במס' ר"ה דף ט"ו, דמעשר חרובין הוי רק מדבריהם וכל הראשונים פרשו דהוא משום דשאר פירות האילן חזין מתירוש ויצהר אינו חייב מדאורייתא, אפן שיטת הרמב"ם הוא דכל פירות האילן חייבים בתרו"מ

מדאורייתא, וע"כ מפרש הגמ' דר"ה דהוא דין מסוים דוקא בחרובין, ועיין ברמב"ם פ' א' מה' מעשר ה' ט' וז"ל החרובין אינן חייבין במעשרות אלא מדבריהם לפי שאינן מאכל רוב אדם עכ"ל, והיינו משום דבמשנה מבואר כ"ל שהוא אוכל חייב במעשר, וע"כ חרובים אינם מעמי משם אוכל ופטורים, והנה גם לענין פאה מבואר במשנה דל שהוא אוכל חייב בפאה, ועיין ברמב"ם פ' ב' מה' מתנות עניים ה' ב' שכתב וז"ל: כל הדומה לקציר בחמש דרכים אלו הוא שחייב בפאה, כגון התבואה והקטניות והחרובין והאגוזין והשקוים והרמונים והענבים והזיתים והתמרים וכו', אבל אסמים ופואה וכיוצא בהן פטורין מפני שאינן אוכל עכ"ל, וכלל חרובין עם שארי מיניץ, ומשמע דחייב מדאורייתא, וכן שקדים המרים פסק הרמב"ם בפ' א' מה' מעשר דפטורין מן המעשר לפי שאינן אוכל, והכא נכי פאה סתמא נקט דשקדים חייבין, ומשמע אפילו מרים ולענין פאה רק איסמים ופואה פטורים, דהם עצים ממש, ובאמת כן מבואר בהסוגיא דשבת ריש כלל גדול, על המשנה כל שהוא אוכל חייב בפאה למעוטי ספיחי סטים וקוצה, דהם עצים ממש, וכמבואר במס' ב"ק דף ק"א דמביאה הגמ' ראייה מהא דבספיחי סטים וקוצה חייב קדושת שביעית דעצים יש בהן משום קדושת שביעית, ודין אוכל של מתנות עניים המבואר במשנה נאמר בהמין, דבעינן מין אוכל, ושיעורו תלוי באוכל ועץ, וע"כ חרובין דהויין אוכל, וכדחזינו דמטמאין טומאת אוכלין, שפיר חייבים במתנת עניים מדאורייתא, משא"כ דין אוכל של תרו"מ הוא חלות דין בפ"ע של אוכל ושיעורא דאוכל מהגזיה"כ דתבואת זרעך ופרי העץ, וע"כ חרובין כיון שאינן מאכל רוב אדם, מדין אוכל של תרו"מ הם מופקעים ופטורים מדאורייתא, הרי חזינו דשיעור חיוכם של תרו"מ ומתנות עניים, דינים שונים הם וע"כ נראה דגם בבוסר דקווי פרי, ורק דלא הגיע לשיעורא דעינת המעשרות, במתנות עניים הם חייבים, והא דפסק הרמב"ם דאם קצר קודם הבאת שליש פטור ממתנות עניים, הוא מטעם אחר דהרי חיוב מתנות עניים תלוי בקצירה, וזהו דין בפ"ע דקודם הבאת שליש לא הוי קצירה, ויסוד הרין

בכלל החפצא של תבואת זרעך השייך לתרו"מ, ממילא לא חל עליהו גם הפקעה יפטורא דהפקר, אכן כ"ז הוא רק לענין תרו"מ, משא"כ לענין מתנות עניים, דגם קודם הבאת שליש אינם מופקעים מדין מתנות עניים, ורק דלא יצויר חיוב פאה משום חסרון קצירה, אם כן לענין פטורא דהפקר דחל במחובר קודם קצירה, חדר דינא דתיכף כשנעשו בוסר, אף קודם הבאת שליש, חל פטורא דהפקר, ונראה דזהו ביאור דברי התוספתא כפי הגירסא שלפנינו, פטור מלקט שכחה ופאה וחייב במעשר, והחזיק במחובר חייב בכל, היינו קודם שנעשה פרי כלל, בעת שהוא סמדר, והחזיק בתלוש פטור מכל, היינו לאחר שהגיע לעונת המעשרות, והחזיק בקמה פירשו שהוא בוסר דפרי הוי ולעונת המעשרות לא הגיע, וע"כ לענין מתנות עניים חל פטורא דהפקר ולענין תרו"מ לא חל פטורא דהפקר (אמנם שם בוסר וסמדר הוא בפירות האילן, אבל גם בתבואה שיעור פרי של כל התורה, ועונת המעשרות אינם מתאימים, וישנו אופן שהגיע לכלל פרי, ולעונת המעשרות לא הגיע) ולפי"ז באמת נירסת הרמב"ם בחוספחא כפי הגירסא שלפנינו וכמו שנתבאר.

סימן כה

בענין לחמי תורה

הקשה לי גדול אחד בהא דגמ' פסחים דף ל"ה חלות תורה וריסקי נזיר עשאו לעצמו אינו יוצא בהן עשאו למכור בשוק יוצאין בהן וכו' והקשה דהא לחמי תורה אפיתן בכלי קודש דהיינו התנור היה בפנים וא"כ נתקדשו הלחמי תורה קדושת הגוף ואיך יכול למוכרן הא קימ"ל המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום כמבואר בפסחים (דף פ"ט).

והנה מה שכתב לדבר פשוט דלחמי תויה אפיתן בסודש לאו מילתא דפשיטא אליבא דכו"ע וכבר האריכו בזה בספרי אחרונים עיין

הוא מהסוגיא דמנחות דף ע"א דאיכא שם מחלוקת זתנאים לענין איסורא של קצירה קודם העומר, אם מותר לקצור קודם הבאת שליש אפילו לאדם, והתם הרי תלוי רק בשם קצירה לבר, הרי להרי' דשיעור הבאת שליש הוי שיעורא בקצירה, ובדין ושיעורא דקצירה חדא הוא בזה, איסור קצירה קודם העומר, וחלות קצירה לענין חיוב מתנות עניים, כמבואר בספרא פ' אמור וו"ל, קצירה ולא השחת, ר"י אומר אם התחיל עד שלא הביא שליש, קוצר ומאכיל לבהמה וכו' ופטור מן הלקט שכחה ופאה וחייב במעשרות, ר"ש אומר אף משהביא שליש מתחיל קוצר ומאכיל לבהמה וכו', ופטור מן הלקט השכחה והפאה וחייב במעשרות, עכ"ל. ומחלוקת זו הובאה במס' מנחות לענין איסור קצירה קודם העומר, בקוצר אחר הבאת שליש לבהמה אם מקרי קצירה, ובספרא בייל אהרדי כהנא מחלוקת, לענין איסור קצירה קודם העומר, ולענין חיוב מתנות עניים והיינו משום דבדין ושיעורא דקצירה, שניהם חדא הם, והא דחייב במעשרות היא משום דאינו תלוי בקצירה, וא"כ נמצא דבקוצר קודם הבאת שליש, מה דפטור ממתנות עניים, הוא רק משום דחסר מעשה הקצירה המחייב, אבל עצם החפצא אינו מופקע ממתנות עניים, וכמו שנתבאר דתלוי רק בשם פרי של כל התורה, ולא שייך להבאת שליש, (והא דלענין היתר קצירה קודם העומר פסק הרמב"ם בפ' ז' מה' המידין ומוספין דרס קצירה לאכילת בהמה מותר קודם הבאת שליש, ונבי מתנות עניים פסק דאפילו לאכילת אדם לא הוי קצירה קודם הבאת שליש אין כאן המסום להאריך).

אשר גמ"ז הרי נחא פסק הרמב"ם, שפסק דלענין פאה כל פירות האילן תלוי בהבאת שליש, וגבי לעונת המעשרות כל פרי יש לו שיעור אחר, כיון דלא שייך לשיעורא דעונת המעשרות ורק דהוא דין אחר בשיעורא דקצירה, ובדין קצירה בכל פירות האילן נאמר שיעורא דהבאת שליש. וע"כ ג"ל, דחלוקת תרו"מ ממתנות עניים בזמן החתירה פטורא דהפקר, דהנה כבר הבאנו למעלה דברי הר"ש דקודם הבאת שליש לא חל פטורא דהפקר, וכן מסתבר, דקודם עונת המעשרות, כיון דעור מופקעים הם מחלות שם תרו"מ ולא הויין